

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Maanmieli, Karoliina

Title: Kirjallisuuden, kirjoittamisen ja tarinoiden kulttuurihistoriaa sekä terapeuttista voimaa avaava teos.

Year: 2019

Version: Accepted version (Final draft)

Copyright: © Kirjoittaja & Suomen Kirjallisuusterapiayhdistys, 2019

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Maanmieli, K. (2019). Kirjallisuuden, kirjoittamisen ja tarinoiden kulttuurihistoriaa sekä terapeuttista voimaa avaava teos.. Kirjallisuusterapia, 27(2), 40-42.

Kirjallisuuden, kirjoittamisen ja tarinoiden kulttuurihistoriaa sekä terapeutista voimaa avaava teos

Juhani Ihanus: *Transformative Words: Writing Otherness and Identities*. New York: Nova Science Publishers, 2019.

Karoliina Maanmieli

Suomen kirjallisuusterapian uranuurtajan, dosentti Juhani Ihanuksen teos *Transformative Words: Writing Otherness and Identities* on kirjallisuusterapiasta kiinnostuneelle lukijalle hyödyllinen, alaa tukevasti taustoittava teos. Kolmeen osaan jaettu kirja on monipuolinen tietopaketti kirjoittamisen ja kirjallisuuden historiasta, filosofiasta ja kirjallisuusterapiasta. Teoksen viimeinen osa on omistettu tarinallisuudelle. Ihanuksen teksti risteilee vaivattomasti eri tieteenalojen rajapinnoilla yhdistäen muun muassa historian tutkimuksen, kirjallisuustieteen, filosofian ja psykoterapian tietämystä saumattomaksi kokonaisuudeksi. Joissain luvuissa teksti on tietokirjallisuudelle tyypillistä persoonatonta asiatekstiä, mutta monissa kohdin Ihanus yllättää lukijansa päästämällä välillä tekstinsä lentoon esimerkiksi kuvailemalla, mitä tapahtuu, kun sanat saavat tanssikengät jalkaansa (s.23).

Letters and Writing

Teoksen ensimmäisessä osassa Ihanus kuvaa kirjoittamisen historiaa ja kehitystä. Ensimmäinen artikkeli *From Graphemes to Bits* johdattaa lukijan seemiläisistä ja kreikkalaisista kirjoitusjärjestelmistä nykyaikaisiin digitaalisiin kirjoitusmuotoihin. Ainakin minulle tämä luku tarjosi paljon uutta, mielenkiintoista tietoa. Toinen luku, *On Otherness*, on syvälinen, filosofinen katsaus toiseuteen. Seuraava luku, *The Book and the Other* jatkaa samaa teemaa kirjallisuuden ja painetun sekä digitaalisen tekstin näkökulmasta. Tämä luku on aiemmin julkaistu suomeksi nimellä *Kirja ja toinen* teoksessa. Lukiessani tätä lukua jouduin jatkuvasti muistuttamaan itseäni, että teksti on tosiaan kirjoitettu jo 28 vuotta sitten. Monet artikkelin maalaamat uhkakuvat ovat toteutuneet – tieto on pirstaloitunut, ja ihmisten kyky laajojen asiakokonaisuuksien keskittyneeseen omaksumiseen on heikentynyt dramaattisesti. Toisaalta painettu kirja ei tunnu menettävän lumovoimaansa artikkelissa kuvatulla tavalla, vaan uusia paperisia kirjoja julkaistaan kiihtyvällä nopeudella – samalla kun vanhoista niteistä tulee lähes ongelmajätettä, joka ei kelpaa antikvariaatteihin tai kirpputoreille. Ihanus ei digitalisaation riskien käsittelystä huolimatta kuitenkaan suhtaudu digitalisaatioon uhkana, vaan haasteena ja mahdollisuutena esimerkiksi digitaalisen kirjallisuusterapian kehittämiseen.

Biblio/Poetry Therapy

Kirjallisuusterapian kannalta kiinnostavin on teoksen toinen osa. Runouden psykologiaan ja terapeutiseen potentiaaliin pohjautuva *Experimental Flows of Poems* on aiheensa mukaisesti

runollinen ja virtaava teksti, joka antaa paljon ajattelemisen aihetta. Kirjallisuusterapian historiaa ja menetelmiä käsittelevä luku *Caring Words: Biblio/Poetry Therapy* ei kotimaisiin ja muutamiin englanninkielisiin kirjallisuusterapiaklassikkoihin perehtyneelle tarjoa juurikaan uutta, mutta toimii hyvänä muistin virkistäjänä ja kertauksena. Kirjallisuusterapian historia käydään läpi tiiviissä ja helposti omaksuttavassa muodossa. Seuraava luku, *Research on Expressive/Therapeutic Writing and Narratives* sen sijaan sisältää paljon tuoretta tietoa. Ihanus käy siinä läpi uusinta kirjoittamisen hyvinvointivaikutuksiin liittyvää tutkimusta – todeten kuitenkin, että kontrolloiduilla koeasetelmilla on vaikea tavoittaa kirjallisuusterapian moni-ilmeistä merkittävyttä ja vaikuttavuutta asiakkaalle. Kirjan seuraava luku, *Poetry Therapy as a Performance Scene*, tähtääkin tämän merkityksen tavoittamiseen. Luku pohjaa Nicholas Mazzan (2003) jaotteluun, jossa hän katsoo kirjallisuusterapian koostuvan kolmesta osatekijästä: vastaanottamisesta, ekspressiivisyydestä ja seremoniallisuudesta. Vastaanottaminen tarkoittaa tässä jaottelussa kirjallisuuden tai muun tekstin käyttöä terapiassa. Ekpressiivisyys tarkoittaa Mazzan jaottelussa lähinnä kirjoittamista. Se edellyttää asiakkaalta enemmän vastuunottoa ja henkilökohtaista prosessointia kuin ohjaajan valitseman materiaalin pohjalta keskusteleminen. Kolmantena kirjallisuusterapiaan sisältyy symbolinen tai seremoniallinen osatekijä, johon kuuluvat metaforat, toistuvat rituaalit ja tarinankertominen. Seremoniallisuus on istunnoissa tärkeää. Se luo turvallisuutta ja auttaa irrottautumaan arjesta. Ihanus pureutuu tässä luvussa kolmanteen osatekijään, joka on aiemmin jäänyt alan tutkimuksessa ja kirjallisuudessa valitettavan vähälle huomiolle. Tässä luvussa on mielestäni hämmästyttävällä tarkkuudella pystytty sanoittamaan kirjallisuusterapiatilanteen ”taikaa”. Kaunokirjallisen tekstin, oman kirjoittamisen, toistuvien rituaalien, luotettavan ohjaajan ja turvallisen ryhmän vuorovaikutuksesta syntyy ainutlaatuinen sosiaalinen tilanne, jolla on syvästi tervehdyttävä vaikutus. Ihanus onnistuu sanoittamaan tätä prosessia varsin onnistuneesti.

Narratives

Viimeisessä osassa tutustutaan tarinallisuuteen. Tämän osan ensimmäinen artikkeli on ilahduttavan monitahoinen esittely alitajunnasta – miten sen olemassaolo on ymmärretty, miten konsepti on käsitelty ja miten sitä on tutkittu. Ihanus esittelee aiheeseen liittyvää historiaa 1700-luvun animistisista teorioista psykoanalyttisten käsitysten kautta nykypäivän teorioihin saakka käsitellen mm. evolutiivisia, sosiokulttuurisia ja neurokognitiivisia näkökulmia aiheeseen.

Luku *Self-Narratives – Between the Self and the Other* paneutuu omaelämäkerralliseen kirjoittamiseen ja siihen, miten kertominen on ihmisen keskeinen olemassaolon tapa. Luvun keskeinen sanoma on, että elämää ymmärrettäväksi tekevät ja jaksottavat omaelämäkerralliset tekstit rakentuvat sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja dialogissa. Ihanus toteaa, että autobiografiset teokset heijastelevat kaikkien ihmisten jakamaa kokemusmaailmaa. Omaelämäkerrallinen teos syntyy kirjoittajan sisäisessä dialogissa ja uudelleen lukutapahtumassa lukijan ja kirjoittajan vuoropuheluna. Teoksen kymmenes luku pureutuu psykoanalyysin ja kirjallisuuden, erityisesti runouden välisiin yhteyksiin. Kirjallisuus on ihmismielen tuotosta ja heijastaa paitsi tietoisien mielen, myös ihmisen alitajunnan sisältöä. Lukijan, kirjoittajan ja kriitikon väliset sisäiset vuoropuhelut muistuttavat monilta osin psykoanalyttikon ja hänen asiakkaansa dialogia.

Kirjan viimeinen luku, *Narratives, Therapies and Cultural Networks* punoo ansiokkaasti yhteen kirjan käsittelemät teemat, paneutuu sairaskertomuksiin erityisenä kertomisen tapana ja korostaa narratiivisten terapioiden ja kirjallisuus/kirjoittamisterapian suurta potentiaalia ihmismielen ymmärtämisessä. Näissä terapioissa asiakas itse on aktiivinen merkityksen muodostaja ja oman elämänsä tarinan rakentaja, ei terapeutin analyysin kohde. Luvun lopuksi Ihanus valottaa internetin ja digitaalisen teknologian roolia kulttuurin, tarinoiden ja terapian kenttänä.

Läpi koko teoksen toistuu ajatus ihmismielen dialogisuudesta, moniäänisyydestä ja tarinallisuudesta. Psykoanalyysi ja Freudin perintö toimivat teoksessa eräänlaisena alkupisteenä, josta monet erilaiset teoriasuuntaukset ja ideat ovat lähteneet kehittymään ja versomaan omiin suuntiinsa. Ihanus tuntuu saaneen paljon vaikutteita myös Nietzschen ajattelusta ja mahdollisesti myös hänen kaunokirjallisesta esitystavastaan. Ihanus siteeraa tämän ristiriitaisen ajattelijan tekstejä useita kertoja ja ne valottavatkin oivallisesti asioiden välillä avautuvia yllättäviä yhteyksiä.

Kirjan suurimpana ansiona pidän tieteiden kielen ja kaunokirjallisen esitystavan eron hallittua kyseenalaistamista. Tiedettä tekevät ihmiset, joten ihmismielen harmaiden alueiden (kuten metaforien, myyttien ja unien) ymmärtäminen edistää myös tieteentekoa. Erityisesti kirjallisuusterapian performanssinomaista luonnetta valottaessaan Ihanus korostaa myös kaikki mielen toiminnot lävistävää kehollisuutta: kehon muisti on yksi muistamisen muoto (s.139)